

Rodica Raliade

Bibliografia de etnografie și folclor ca moștenire științifică

Rezumat

În 2009, la o aizeci de ani de la înființarea Institutului de Folclor (redenumit ulterior Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”) al Academiei Române, actualizarea bibliografiei etnologice este o necesitate, deoarece bibliografia reprezintă primul instrument de lucru, fiind esențială pentru tipologizarea patrimoniului cultural tradițional național și pentru includerea acestuia în circuitul științific internațional. În calitate de coordonator al activității științifice (1949-1954), director adjunct (1954-1965) și director (1965-1974) al Institutului, Mihai Pop a coordonat un program de elaborare a instrumentelor de lucru pentru etnologia românească. Unul dintre obiectivele majore ale acestui program este realizarea, în paralel, a bibliografiei generale și a bibliografiei curente a etnografiei și folclorului românesc. În prezent, programul de *Actualizare, modernizare, conservare și sistematizare a patrimoniului cultural și informațional* al Institutului include proiectarea și redactarea bibliografiei românești de etnografie și folclor (BREF), secțiunea curentă.

Abstract

It is 60 years in 2009 since the foundation of the Folklore Institute (named later “Constantin Brăiloiu” Institute of Ethnography and Folklore) within the Romanian Academy and nothing would be more appropriate for the institute anniversary then updating the ethnological bibliography. It is well known that bibliography is the basic instrument in the process of classification of the national cultural heritage and its inclusion in the international academic environment. Mihai Pop acted as scientific coordinator (1949-1954), deputy manager (1954-1965) and general manager (1965-1974) of the institute and set up a programme in order to have work instruments elaborated for the Romanian ethnology. Parallel publication of general and current bibliography of the Romanian ethnography and folklore has

been a major objective of his programme. At present, the Institute runs the programme called *Updating, Modernization, Preservation and Systematization of Cultural and Informational Patrimony*, including conception and editing of the Romanian bibliography of Ethnography and Folklore (BREF), current section.

Încă de la înființarea Institutului de Folclor în 1949, profesorul Mihai Pop a direcționat timp de câteva decenii activitatea de cercetare folclorică, în calitate de coordonator al activității științifice (1949-1954), apoi ca director adjunct (1954-1965) și ulterior ca director (1965-1974) al institutului, ca și de redactor șef la *Revista de folclor*, scoasă de același institut. Profesorul Mihai Pop a avut astfel prilejul să sprijine realizarea unor vechi deziderate ale folcloristicii naționale, dintre care ideea publicării unui corpus al folclorului românesc apărea ca o necesitate a dezvoltării studiilor de folclor. Pentru realizarea corpusului, atât materialele nepublicate, cât și cele tipărite trebuiau cunoscute, un rol important revenind, în acest sens, colectivului de bibliografie și documentare al institutului bucureștean. Prin intermediul acestor bibliografii întocmite în cadrul institutului, studiile românești de specialitate au fost cunoscute și peste hotare.

În amintirea profesorului și a tuturor colegilor care au lăsat în urma lor lucrări de referință, considerăm că *60 de ani de cercetare – o bibliografie retrospectivă* ar putea fi o încununare a celor șase decenii de viață ai institutului, pe care îi vom aniversa în 2009. O asemenea lucrare devine o veritabilă oglindă a direcțiilor preconizate de profesor în cercetarea etnologică autohtonă, a valorii anticipative a acestora și implicit a autorității profesorului în calitatea sa de profund cunoscător al ansamblului culturii tradiționale românești.

Bibliografia etnologică semnaleză și informează succint asupra valorilor cu posibilități de includere pe lista alcătuită la nivel național și, ulterior, pe lista indicativă (*tentative list*) a elementelor de patrimoniu, selectate conform Convenției UNESCO. Elaborarea instrumentelor etnologice de lucru apare deci ca o necesitate de cunoaștere culturală națională și implicit internațională.

Această deschidere a culturii naționale spre cultura europeană, prin intermediul instrumentelor de lucru, în cazul nostru cu precădere bibliografia, este marcată de ideea continuității științifice, atât metodologic, cât și funcțional. Apariția consecventă a bibliografiei de specialitate, atât secțiunea retrospectivă, cât și cea curentă, se datorează locului acordat verigii informaționale în sistemul cercetării etnografice și folclorice, așa cum a fost structurat de colectivul institutului, coordonat de profesorul Mihai Pop.

Îndepărtat din învățământ în 1948, Mihai Pop s-a ocupat, încă de la înființarea Institutului de Folclor în 1949, de organizarea acestuia, mai întâi în calitate de coordonator al activității științifice (1949-1954), apoi ca director adjunct (1954-1965) și ulterior ca director (1965-1974). Profesorul Mihai Pop a avut astfel prilejul să sprijine și să coordoneze realizarea unor vechi deziderate ale folcloristicii naționale, dintre care ideea publicării unui corpus al folclorului românesc apărea ca o necesitate a dezvoltării studiilor de folclor.

Așa după cum profesorul mărturisea la douăzeci de ani de la înființarea institutului, în articolul *Corpus-ul folclorului românesc* (REF, tom 14 / 1969, nr. 3, p.169-177), timp de mai bine de jumătate de secol, încă din ultimul deceniu al veacului al XIX-lea, unul dintre mobilele principale ale cercetării folclorice românești a fost realizarea unui corpus de texte folclorice, care urma să aibă rosturi similare colecțiilor de documente cu care lucrau istoricii.

Până în prezent, acest vis al folcloriștilor nu s-a împlinit, din varii motive, dintre care noi am aminti doar proporțiile impresionante care ar implica un număr deosebit de cercetători. În ciuda acestei, după opinia noastră, aparente neîmpliniri, după înființarea Institutului de Folclor al Academiei, publicarea unor instrumente de lucru ca și a unor colecții reprezentative de folclor, ne referim la volumele din *Colecția Națională de Folclor*, a fost o certă reușită a folcloristicii noastre. Întocmirea lor a determinat acțiuni sistematice de cercetare a fenomenelor de cultură orală, pe baza unor coordonate metodologice stabilite în prealabil, care au constat atât în cercetări de teren îndelungate și susținute, cât și în elaborarea bibliografiei generale a etnografiei și folclorului românesc, secțiunea curentă și cea retrospectivă, în sistematizarea tipologică a variantelor din diferitele categorii ale literaturii, muzicii, dansului, obiceiurilor populare din zone diverse ale spațiului românesc.

După cum evidenția profesorul Mihai Pop, în ipoteza institutului, corpusul folclorului românesc urma să cuprindă „toate domeniile folclorului, nu numai literatura și muzica, ci și dansurile și obiceiurile, elementele de teatru, de spectacol popular”, materiale autentice, culese pe teren de specialiștii institutului, la care se adăugau colecțiile celor două arhive de folclor muzical, Arhiva Societății Compozitorilor Români condusă de Constantin Brăiloiu și Arhiva fonogramică a Ministerului Artelor, condusă de George Breazu, trecute în patrimoniul institutului și cele ale Arhivei de folclor a Academiei Române – Filiala Cluj, condusă de Ion Mușlea.

Atât materialele nepublicate cât și cele tipărite trebuiau cunoscute, un rol important revenind, în acest sens, colectivului de bibliografiere și documentare al institutului bucureștean, care îl cooptase și pe Ion Mușlea. Pentru punerea în circulație a colecțiilor

rămase sub formă manuscrisă, în arhive și biblioteci, colectivul a întreprins conșcrierea acestora, iar pentru menționarea științifică și sistematică a celor tipărite, s-a trecut la alcătuirea bibliografiei generale.

În timp ce colectivul bucureștean lucra la bibliografia generală, continuitatea bibliografiei curente era asigurată de clujeni, prin Ion Mușlea cu *bibliografia curentă* pe anii 1944-1950 [Ion Mușlea, *Bibliografia folclorului român între anii 1944-1950*, tom 1 (1956), nr. 1-2, p. 345-383]. și 1951-1955 [*idem*, *Bibliografia folclorului român între anii 1951-1955*, în tom 2 (1957), nr.4, p. 152-197], publicate în primele numere din *Revista de folclor*, a institutului, revistă coordonată tot de profesorul Mihai Pop, în calitate de redactor șef, până în 1963.

Bibliografia pe 1956 a fost redactată de cercetătorul clujean Ion Taloș, publicând *Bibliografia folclorului românesc pe anul 1956* în *Revista de folclor*, tom 3 (1958), nr.4, p.146-211. În anul următor, Bucureștii preia și bibliografia curentă, prin Dan Bugeanu și Adrian Fochi, care publică *Bibliografia folclorului românesc pe anul 1957*, în *Revista de folclor*, tom 4 (1959), nr. 3-4, p. 129-229. Se păstrează aceeași clasificare, dar cu dispariția unor capitole, căci numărul publicațiilor folclorice se împușinase, iar tematica cercetărilor cunoștea o nouă orientare.

Nu putem trece peste ecoul pe care l-au avut aceste bibliografii pe plan internațional, în popularizarea studiilor și culegerilor românești. Aflăm, de pildă, că *Journal of American Folklore* tipărea, ca supliment la colecția anuală a revistei, bibliografia internațională a folclorului, fără să se suprapună bibliografiei internaționale ce apărea la Basel, în cadrul UNESCO. Astfel, în suplimentul din aprilie 1958, contribuția românească, deși apare incomplet, era totuși prezentă cu 41 de titluri, dintre care 33 de titluri din *Revista de folclor*, în respectiva bibliografie doar cinci alte reviste de folclor apărând cu un material mai bogat.

Era perioada în care se lucra la realizarea monografiilor folclorice regionale, prin 1956-1957 făcându-se anchete de teren în microregiunea hidrocentralei de la Bicaz.

Profesorul Mihai Pop, în calitate sa de redactor șef al *Revistei de folclor*, nota în articolul „Din realizările folcloristicii noastre”, numărul pieselor de folclor care îmbogățiseră colecțiile institutului: în 1956, precizând că fuseseră înregistrate 1347 de piese de folclor muzical și literar, pe benzi de magnetofon, și 367 notații de dansuri. Mai mult, fuseseră achiziționate colecții manuscrise, anume culegerile lui Al. Voevidca, Dorin Pop, M.J. Pricopie, D. Nișescu ș.a. O parte dintre culegeri au fost antologate pe genuri sau regiuni, în același an tipărindu-se douăsprezece și, în următorul an, 1957, treisprezece volume de antologii.

În același an a început la institutul bucureștean și documentarea pentru bibliografia

generală a domeniului, secțiunea retrospectivă, pentru ca după nouă ani, în 1968, să apară primul volum din *Bibliografia generală de etnografie și folclor românesc. Vol. I (1800 – 1891)*, București, Editura pentru Literatură, volum coordonat de Adrian Fochi. Volumul al doilea va fi publicat abia în 2003. Editura științifică și Enciclopedică va rătăci manuscrisul volumului secund, primit în 1978. Așa se explică apariția, abia după douăzeci și cinci de ani, a lucrării *Bibliografia generală de etnografie și folclor românesc. Vol. II (1892 – 1904)*. Coordonare și cuvânt înainte de Adrian Fochi. Ediție îngrijită și prefață de Iordan Datcu, Editura Saeculum I.O., București, 2003. Marcând ideea de continuitate științifică, după care s-a condus în permanență profesorul Mihai Pop, publicarea impresionantă bibliografiei se înscrie printre cele mai importante recuperări ale domeniului, de după 1990.

În același spirit științific, în prezent, programul de *Actualizare, modernizare, conservare și sistematizare a patrimoniului cultural și informațional* al Arhivei de Folclor a Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brâiloiu” include proiectarea și redactarea bibliografiei românești de etnografie și folclor (BREF), secțiunea curentă.

Din păcate, azi nu mai putem spune că institutul dispune de un colectiv de bibliografie și documentare ca odinioară, munca fiind efectuată de doi-trei cercetători implicați în mai multe proiecte, ca și de bibliotecara institutului, aceasta din urmă listând cronologic publicațiile achiziționate sau primite prin schimb internațional. În anul ce vine, anuarul institutului va găzdui atât o retrospectivă bibliografică pe anii 1991-1995 (periodice), cât și o trecere în revistă a cărților de specialitate intrate în patrimoniul institutului, din 1995 și până în prezent.

Deschiderea internațională cu care ne-a obișnuit profesorul Mihai Pop și care și-a pus amprenta câteva decenii și asupra lucrărilor bibliografice poate fi perpetuată inclusiv prin lucrările de acest gen puse la dispoziția lumii științifice, în prezent și prin site-urile de pe internet. În amintirea Profesorului și a tuturor colegilor care au lăsat în urma lor lucrări de referință, considerăm că *60 de ani de cercetare - o bibliografie retrospectivă* ar putea fi o încununare a celor șase decenii de viață ai institutului, pe care îi vom aniversa în 2009. O asemenea lucrare devine o veritabilă oglindă a direcțiilor preconizate de profesor în cercetarea etnologică autohtonă, a valorii anticipative a acestora și implicit a autorității profesorului în calitatea sa de profund cunoscător al ansamblului culturii tradiționale românești.

Bibliografie:

* * * , *Bibliografia generală de etnografie și folclor românesc. Vol. I (1800 – 1891)*. Coordonator Adrian Fochi, București, Editura pentru Literatură.

* * * *Bibliografia generală de etnografie și folclor românesc. Vol. II (1892 – 1904)*.

Coordonarea și cuvânt înainte de Adrian Fochi. Ediție îngrijită și prefață de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2003.

Dan Bugeanu și Adrian Fochi, *Bibliografia folclorului românesc pe anul 1957*, în *Revista de folclor*, tom 4 (1959), nr.3-4, p.129-229.

Ion Mușlea, *Bibliografia folclorului român între anii 1944-1950*, în *Revista de folclor*, tom 1 (1956), nr.1-2, p. 345-383; *Bibliografia folclorului român între anii 1951-1955*, în *Revista de folclor*, tom 2 (1957), nr. 4, p. 152-197.

Mihai Pop, *Corpus-ul folclorului românesc*, în *Revista de etnografie și folclor*, tom 14 (1969), nr. 3, p. 169-177.

Ion Taloș, *Bibliografia folclorului românesc pe anul 1956* în *Revista de folclor*, tom 3 (1958), nr. 4, p. 146-211.